

B. Kovács András

ERDÉLY FŐ KINCSET
A NÉPEI JELENTETTÉK

„Az erdélyi fejedelemség történetében a legjelentősebb megtartó erőt az emberi erőforrás jelentette. A különböző társadalmi csoportok a munkához, az önvédelemhez való hozzáállásukkal nemcsak a keleti magyar államiságnak a megmaradását szolgálták, hanem életerőt adtak Tündérország gazdasági, politikai erejének a megszilárdulásához is.” – áll Garda Dezső *Az erdélyi fejedelemség és Gyergyó* című művének utószavában.¹

A kutatási eredmények összegzése és a tudománynépszerűsítés egyaránt motiválhatta Garda Dezső történészt új kötete megírásakor. Az olvasmányos műben a szerző egyetemi oktatói tapasztalatait is hasznosította, áttekinthető szerkezete és felépítése a kötetet egyetemi segédkönyvvé avatja, ugyanakkor a szélesebb olvasóközönség figyelmébe is ajánlható. Az erdélyi fejedelemség bonyolult nemzetiségi, gazdasági, társadalmi és politikai viszonyainak, zaklatott történelmének a tanulmányozása akár a mai romániai magyar politikusoknak is hasznára válhat(na).

A Kelet Svájcához, a kantonosítás terveihez, az etnikai béke méltányos rendezéséhez, e multikulturális régióhoz fűződő későbbi álmok gyökere ugyanis egészen a fejedelemség korába nyúlik vissza. Ha ennek eredetét keressük, akkor abban a másfélszáz esztendőben találhatjuk meg, amikor Erdélyt a „tündérország” – akkori jelentésében egyáltalán nem hízelgő – jelzővel illették. Az önálló államként létező fejedelmkori Erdély többnemzetiségű népessége minden viszontagsága és önemészítő belső konfliktusa ellenére viszonylag egységes képét nyújtotta egy kölcsönös kompromisszumokra épült kisvilágnak, amelyből sokkal pozitívabb fejlemények is következhetek volna, mint a tegnapi vagy akár a mai történelmi valóság. Eszerint győzött a história „fantáziátlansága”, de nem biztos, hogy végleg. Bizonyos folyamatok lefékezésé-

---

1 Budapest, 2018, Hadimúzeum Alapítvány Kiadó.

nek és visszafordíthatóságának esélyét múltbeli példák is magukban hordhatják.

Az erdélyi öntudat megőrzése, feltámasztása addig is nyereséggel kecsegtet magyart és román egyaránt, s ha ezer éven át tudtunk vele együtt élni és belőle táplálkozni, akkor ezt a lehetőséget a jövőben sem szabad elvetnünk.

A könyv részletekbe menően tárgyalja rendkívüli történelmi fordulatok egész sorát: így a középkori magyar államiság megroppanását, a székely felkelésben realizálódó korszakváltást, a szászok, a románok, az örmények stb. makacs önépítésének viszontagságait, a nemzetközi nagypolitika sodrába került kisállam dicsőséges napjait és sanyarú korszakait, a kuruc kor erdélyi fejleményeit. Kiemelendő erőnye, hogy a szerző más forrásmunkák mellett saját levéltári kutatásait is hasznosítja.

Számomra külön élmény volt olvasni az erdélyi fejedelmek jelleméről, amiről hosszú időn át nem szólt a történettudomány, annyira, hogy ez a téma már-már feledésbe is merült. A marxizmus vagy a román nacionalizmus kiszolgálóinak torzító módszerei és szemlélete ugyanis pontosan annak a politikai osztály és elit képviselőinek a hozzáállását, tetteit kicsinyítette vagy hallgatta el, akik számára pedig jellem meggyőződés kérdése is volt az erdélyi állami önállóság megvédése. S akik egyéni és hatalmi érdekeken túl – Bocskai István és Bethlen Gábor hitvallása ezt jól bizonyítja – nemzeti és európai összefüggésekbe is nem eleget méltányolható ügyességgel és körültekintéssel tudták beilleszteni Erdély szolgálatát. Nem egy közülük a politikai rátermettség magasiskolájának példáját nyújtotta, mások tragikus bukásukkal máig hatóan figyelmeztetnek a lehetőségek és körülmények csapdáira. Erdély a korszak élenjáró szellemi áramlataira fogékony országai közé tartozott az akkori Európában (lásd János Zsigmond és Dávid Ferenc hitújítását).

Erdély történetének e másfélszáz éve mindenképpen példatár a jelen számára. A fejedelmek és az akkor politikával foglalkozók szubjektív motivációiba bepillantást engedve – mindvégig történelmi forrásokra alapozva –, a szerző olyan jellemrajzokat kerekít ki, amelyek a laikus olvasó számára is megvilágítják a „két pogány közt” vergődő, de hanyattatásaiban nem egyszer sikeres kis állam történetét. Az erdélyi fejedelemség korának politikai elitje sokszor, sokféle történelmi hely-

zetben bizonyította példás felkészültségét és tehetségét. A szorongatás ma is adott. Kérdés: lesznek-e olyanok a mai nemzedékben, akik ama elit nyomába lépjenek?

Égő zsoltár, 1992 (70 x 50 cm, olaj, vászon)